

<https://helda.helsinki.fi>

Selkokielen asema on turvattava lailla

Vanhatalo, Ulla

2020-05-15

Vanhatalo , U 2020 , ' Selkokielen asema on turvattava lailla ' , Suomen Kuvalehti , Nro 20/2020 .

<http://hdl.handle.net/10138/332792>

unspecified

acceptedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Selkokielen asema on turvattava lailla

PUHEENVUORO 15.05.2020 06:00

ULLA VANHATALO

NYKYAIKAINEN yhteiskuntamme rakentuu kielestä. Viranomaisten viestejä, lakeja tai neuvotteluja on vaikea edes kuvitella ilman kieltä. Suomessa on tuoreimman arvion mukaan jopa 750 000 aikuista, jolle yleiskieli on liian vaikeaa.

Kielen ymmärtämistä ja käyttöä voi hidastaa moni seikka: kehitysvamma, oppimisvaikeus, muistisairaus tai se, että suomi tai ruotsi ei ole oma äidinkieli. Vaikea kieli estää pääsyn tietoon ja yhteiskunnan osallisuuteen.

Selkokieli on kielen muoto, jonka rakennetta, sanastoa ja sisältöä on tietoisesti muokattu helpommaksi. Sitä ymmärtää myös moni sellainen, jolle yleiskieli on liian vaikeaa. Suomi on ollut selkokielen kentällä kansainvälisesti tarkastellen aktiivinen toimija jo 1980-luvulta alkaen.

Monet viranomaiset, järjestöt ja muut tahot ovat yhdessä Selkokeskuksen kanssa tuottaneet selkokielistä informaatiota, uutisia ja kaunokirjallisuutta. Esimerkiksi Satakunnan sairaanhoitopiirin kaikki verkossa oleva asiakasviestintä on selkokielistä.

SELKOKIELEN ongelma on kuitenkin se, että selkokieli ei vielä ole laissa. Toisin kuin esimerkiksi Saksassa, meillä kansalaisella ei ole lakisääteistä oikeutta saada palvelua selkokielellä eikä viranomaisella ole velvollisuutta tarjota sitä.

Hallintolaki velvoittaa viranomaisia käyttämään ymmärrettävää kieltä, ja laki digitaalisten palvelujen saavutettavuudesta sisältää viitteellisesti myös kielellisen saavutettavuuden. Yhdenvertaisuuslaissa on viittauksia kieleen, mutta ei sen ymmärrettävyyteen. Nämä lait eivät kuitenkaan ole johtaneet selkokielen käyttöön. Paine selkokielen nimenomaiseen kirjaamiseen lakiin voimistuu.

Saavutettavuus, valinnanvapaus, yhdenvertaisuus ja osallisuus tulevat todeksi käytännön kielenkäyttötilanteissa. Jos kieltä ei ymmärretä, yhteiskunta ei toimi niin kuin sen on tarkoitus toimia. Tästä seuraa myös huomattavia kustannusvaikutuksia. Asiakas ei tule oikealle luukulle oikeaan aikaan oikein valmistautuneena, jos hän ei ymmärrä kutsua.

MONET toimijat valmistautuvat selkokielen käytön laajentumiseen. Vuonna 2019 Yle järjesti ensimmäisen selkokielen vaalikeskustelun, selkokieli kirjattiin hallitusohjelmaan, eduskunnassa pidettiin selkokielineen puhe ja selkokielestä tehtiin kirjallinen kysymys. Helsingin yliopistossa alkoi selkokielen opetus, ja Koneen Säätiö myönsi rahoituksen selkokieltä tutkivalle työryhmälle. Kela on tehnyt selkokielen sivut. Savonia-ammattikorkeakoulussa selkokieli kuuluu syksystä 2020 alkaen kaikkiin sote-alan tutkinto-ohjelmiin.

Monista myönteisistä signaaleista huolimatta nykytilanne on silti kestämatön. Selkokieli ei voi tulevaisuudessa olla järjestöjen tai viranomaisten harkinnan varassa. Ihmisten on voitava luottaa siihen, että he saavat toimia yhteiskunnassa sillä kielitaidolla, joka heillä on.

Kenenkään ei pidä syrjäytyä vaikean kielen takia. Selkokieli on saatava lakiin, ja sen opetukseen ja tutkimukseen on panostettava. Selkokielen käytön kehittämisen on perustuttava tutkittuun tietoon.

Vastuu ymmärrettävästä kielestä on sekä yksittäisillä kansalaisilla että koko yhteiskunnalla. Jokaisen kannattaa tutustua kielen yksinkertaistamisen periaatteisiin. Valtiovallan on huolehdittava selkokielen asemasta ja resursoinnista. Selkokielestä on tultava 2020-luvun kansalaistaito.

Kirjoittaja on yleisen kielitieteen dosentti Helsingin yliopistossa.